



„Musulmonai Europos Sąjungoje. Diskriminacija ir islamofobija” EUMC ataskaitos svarbiausi aspektai

Šios santraukos vertimai į visas ES kalbas pateikiami tik informaciniais tikslais. Vienintelis originalus tekstas – anglų kalba.

„Musulmonai Europos Sąjungoje. Diskriminacija ir islamofobija” – tai Europos rasizmo ir ksenofobijos kontrolės centro (EUMC) ataskaita apie musulmonų padėtį Europos Sąjungos valstybėse narėse.

Šioje ataskaitoje nagrinėjami duomenys ir informacija apie musulmonų patiriamos diskriminacijos ir islamofobijos mastą ir pobūdį Europos Sąjungoje. Tačiau informacijos ir pranešimų apie diskriminacinius ir islamofobinius nusikaltimus vis dar trūksta. Kita vertus, ataskaitoje galima rasti geros praktikos pavyzdžių valstybėse narėse ir integraciją skatinančių kovos su diskriminacija ir rasizmu veiksmų.

Pagrindiniai duomenys ir išvados

- ✓ Daugelis Europos musulmonų yra diskriminuojami užimtumo, švietimo ir aprūpinimo būstu srityse, nesvarbu kokia jų etninė kilmė ir (arba) požiūris į religiją.
- ✓ Musulmonai diskriminuojami dėl žmonių islamofobinio nusistatymo ir rasistinio bei ksenofobinio nepakantumo, kadangi šie du elementai yra dažnai susipynę. Todėl priešiškus musulmonams turi būti nagrinėjamas platesniame rasizmo ir ksenofobijos kontekste kartu su migrantų ir mažumų problemomis.
- ✓ Akivaizdu, kad musulmonai patiria islamofobinius išpuolius – nuo užgauliojimų žodžiu iki fizinio smurto – nors duomenų apie religiniu požiūriu rimtus incidentus nėra surinkta pakankamai.
- ✓ Turimi duomenys apie diskriminacijos aukas rodo, jog Europos musulmonų gyvenimo sąlygos dažnai yra labai prastos ir jų pasiekimai mokslo srityje paprastai nesiekia vidutinių rezultatų, o nedarbo lygis viršija vidutinį nedarbo lygį. Paprastai musulmonai samdomi darbams, kuriuos atlikti pakanka žemos kvalifikacijos. Jų pernelyg daug dirba ekonomikos sektoriuose, kur mokamas mažas atlyginimas.
- ✓ Siekdami socialinės pažangos, daugelis Europos musulmonų, o ypač jauni žmonės, susiduria su kliūtimis. Tai gali sukelti beviltiškumo ir socialinės atskirties jausmą.
- ✓ Rasizmas, diskriminacija ir socialinė marginalizacija kelia rimtą grėsmę integracijai ir bendruomenės sanglaudai.

Europos musulmonų diskriminacijos įrodymai

Užimtumas

Kai kuriose valstybėse narėse musulmonų nedarbo lygis yra labai aukštas. Pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje musulmonų nedarbo lygis aukštesnis nei kitų religijų atstovų, tiek

tarp vyrų, tiek tarp moterų. Airijoje 2002 m. surašymas parodė, kad 11 proc. musulmonų buvo bedarbiai, o nacionalinis nedarbo vidurkis – tik 4 proc.

Atlikti diskriminacijos tyrimai rodo, kad musulmonai patiria diskriminaciją ir turi mažai galimybių įsidarbinti. Pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje viena BBC transliuojama radijo programa 2004 m. atliko bandymą su 50 bendrovių, kurioms nusiuntė šešių išgalvotų kandidatų, kurių vardai leido nuspėti, kad jie yra baltaodžiai britai, afrikiečiai ar islamą išpažįstantys asmenys, prašymus priimti į darbą. Baltaodžiai kandidatai (25 proc.) galėjo tikėtis būti pakviesti į pokalbį dažniau nei juodaodžiai (13 proc.), o kandidatai musulmonišku vardu (9 proc.) turėjo mažiausiai šansų. 2004 m. Prancūzijoje Paryžiaus universitetas išsiuntinėjo įvairioms etninėms grupėms priklausančių išgalvotų asmenų standartinius gyvenimo aprašymus pagal 258 darbo skelbimus pardavėjo darbo vietai užimti. Nustatyta, jog asmuo iš Šiaurės Afrikos turi penkis kartus mažiau galimybių gauti teigiamą atsakymą.

Švietimas

Žemi mokslo pasiekimai – tai kitas Europos musulmonų diskriminacijos aspektas. Daugelyje valstybių narių, kuriose didžiąją migrantų dalį sudaro musulmonai (pvz., Danijoje, Vokietijoje ir Prancūzijoje), migrantai ir atvykėliai iš skurdžių šalių nepasiekia aukštų mokslo baigimo rezultatų ir paprastai įgyja žemesnes kvalifikacijas nei gyventojų dauguma.

OECD atlikti iš migrantų šeimų kilusių moksleivių mokslo rezultatų tyrimai (PISA) parodė, kad ne šalyje gimusių vaikų raštingumo rodikliai buvo daug prastesni nei šalyje gimusių moksleivių. Ypač tai būdinga šalims, kuriose migrantų šeimų – daugiausia musulmonų – išsilavinimo ir ekonominis bei socialinis lygis yra palyginti žemas, o rezultatų skirtumai tarp moksleivių, kurie kilę iš migrantų šeimų ir vietos gyventojų šeimų, darosi vis žymesni.

Religinio švietimo srityje valstybės narės taiko skirtingus metodus. Jie apima pasaulietišką religinį švietimą, islamo įtraukimą į mokymo programas, atskirą islamo mokymą mokykloje ar už jos ribų. Musulmonų bendruomenės taip pat rengia papildomas islamo pamokas, kurias veda iš trečiųjų šalių pakviesti imamai, tačiau tokia praktika kelia susirūpinimą, nes imamai nebūtinai turi reikiamas kvalifikacijas, ir menkai tesupranta vietinį socialinį ir kultūrinį kontekstą.

Aprūpinimas būstu

Migrantai, įskaitant ir atvykėlius iš musulmoniškų kraštų, gyvendami vargingesnėmis sąlygomis jaučiausi labiau pažeidžiami ir nesaugūs. Gyvenimo sąlygos šiek tiek pagerėjo, tačiau nelygybė skirstant būstus išlieka ryški, ypač dėl to, kad trūksta socialinių būstų mažas pajamas turinčioms grupėms, kaip pavyzdžiui, migrantai ar iš migrantų šeimų kilę asmenys.

Islamofobijos apraiškų įrodymai

Siekiant išaiškinti dėl religinių priežasčių padarytus nusikaltimus ar rimtus pažeidimus, reikia toliau plėtoti oficialių duomenų rinkimą. Šiuo metu tik JK ir Suomija turi oficialias kriminalinių nusikaltimų duomenų rinkimo sistemas, kuriose duomenys, parodantys

rasistinių nusikaltimų aukų kilmę. Vienintelė JK skelbia kriminalinių nusikaltimų duomenis apie neapykantos išpuolius patyrusius musulmonus.

Nepaisant to, oficialūs duomenys ir neoficiali NVO teikiama informacija rodo, kad islamofobijos apraiškų pasitaiko daugelyje ES valstybių narių. Incidentų esama įvairių: nuo žodinio užgauliojimo iki žmonių patiriamo fizinio smurto ir turto gadinimo.

EUMC islamofobiją ir jos apraiškas nustato remdamasi tarptautiniais rasizmo standartais ir Europos Tarybos ir Jungtinių Tautų organizacijos darbu.

Faktai apie musulmonų bendruomenes Europos Sąjungoje

Pagal turimus demografijos statistikos duomenis galima tik apytikriai apskaičiuoti, kiek musulmonų gyvena Europos Sąjungoje. Remiantis oficialiais paskaičiavimais ir NVO vertinimais, manoma, kad ES gyvena apytiksliai 13 milijonų musulmonų, o tai sudaro 3,5 proc. visų ES gyventojų.

Musulmonai yra antra didžiausia religinė grupė įvairius tikėjimus išpažįstančioje ES visuomenėje. Jie yra įvairių etninių, kalbos, pasaulietinių ir religinių tendencijų, kultūrinių tradicijų ir politinių įsitikinimų žmonės.

Europos Sąjungos musulmonų bendruomenę daugiausia sudaro musulmonai iš Turkijos, Šiaurės Afrikos, Artimųjų Rytų, Pakistano, Bangladešo ir buvusios Jugoslavijos. Didžioji jų dalis yra ES piliečiai. Kai kurių musulmonų gyvenimą ES šalyse nulėmė istoriškai susiklosčiusios priežastys.

EUMC aktyviai ragina imtis toliau išvardintų politinių ir įstatymuose numatytų priemonių:

EUMC manymu, politikoje pirmenybę reikėtų teikti priemonėms ir praktikai, kurios padeda susidoroti su diskriminacija ir socialine marginalizacija. Priimant politinius sprendimus reikia pripažinti, kad daugelis musulmonų ES patyrė diskriminaciją, kuri atsiliepė jų įsidarbinimo galimybėms ir išsilavinimo lygiui ir tokiu būdu lėmė socialinę marginalizaciją.

- ✓ **Igyvendinti teisės aktus:** valstybės narės turi tinkamai taikyti kovos su diskriminacija direktyvas (rasinės lygybės direktyvą 2000/43/EB ir vieno požiūrio užimtumo srityje direktyvą 2000/78/EB) ir įgyvendinti jų nuostatas, įskaitant specialias lygybės skatinimo priemones. Valstybės narės turi įvertinti galimybę padaryti daugiau nei tik taikyti direktyvose nurodytus minimalius teisinius reikalavimus ir užtikrinti, kad diskriminaciją patiriančios grupės žinotų apie savo teises, ir kad joms būtų suteiktos priemonės pasinaudoti tomis teisėmis.
- ✓ **Registruoti ir kontroliuoti islamofobijos apraiškas:** valstybės narės raginamos kurti visų rasistinių incidentų registravimo sistemas, kurios padėtų suskirstyti duomenis apie incidentus pagal įvairias aukų grupes, įskaitant ir musulmonų grupę. Jos taip skatinamos įtraukti antirasistinius ir kultūrinių skirtumų mokymus į policijos pareigūnų mokymo programas.
- ✓ **Igyvendinti migrantų ir mažumų socialinės integracijos ir įtraukties politiką:** valstybės narės skatinamos įgyvendinti migrantų ir mažumų, įskaitant musulmonus, rėmimo priemones, taip siekiant jiems suteikti lygias galimybes ir užkirsti kelią jų

marginalizacijai. Reikia aktyviai konsultuotis su mažumų atstovais formuojant socialinės integracijos politiką.

- ✓ **Skatinti su užimtumu susijusių priemonių įgyvendinimą:** valstybės narės raginamos dėti daugiau pastangų gerinant įsidarbinimo galimybes, ypač mažumų jaunimo atstovams, įskaitant ir musulmonus. Nacionalinės ir vietos valdžios institucijos turi skatinti lygias teises įsidarbinti.
- ✓ **Remti švietimo ir mokymo priemonės:** valstybės narės skatinamos nagrinėti priežastis dėl kurių taip skiriasi mokslo pasiekimų rezultatai. Mokyklose reikėtų vengti praktikos sudaryti klases vien tik iš mažumoms priklausančių moksleivių. Taip pat reikia peržiūrėti mokyklinius vadovėlius, siekiant užtikrinti, jog mažumų grupių istorijai būtų skiriamas pakankamas dėmesys. Diskusijos apie rasizmą, ksenofobiją, antisemitizmą ir islamofobiją turi būti įtrauktos į mokymo programas.
- ✓ **Įtraukti politines partijas:** visos Europos politinės partijos skatinamos pasirašyti ir įgyvendinti „Europos politinių partijų chartiją dėl nerasistinės visuomenės“¹.
- ✓ **Dalyvavimas:** reikia skatinti Europos musulmonus aktyviau įsitraukti į viešąjį gyvenimą (pvz., į politinius, ekonominius, socialinius ir kultūrinius procesus ir tuo besirūpinančių įstaigų veiklą).
- ✓ **Žiniasklaida:** žiniasklaida turi peržiūrėti savo darbo metodus, kad užtikrintų, jog šie klausimai nušviečiami tiksliai ir išsamiai. Žiniasklaidos vadovai skatinami įdarbinti ir mokyti žurnalistus, kad jie geriau atskleistų ES įvairovę. Valstybės narės skatinamos priimti ar sugriežtinti įstatymus, susijusius su interneto paslaugų tiekėjais, kad būtų užkirstas kelias nelegalios rasistinės medžiagos sklaidai, remiantis EB elektroninės komercijos (2000/31/EB) direktyvos 14 straipsniu.

Praktinės kovos su islamofobija ir sanglaudos stiprinimo iniciatyvos

EUMC skatina valstybes nares veiksmingai pasinaudoti ES egzistuojančių gerų iniciatyvų pavyzdžiais, kurių daugelis pabrėžiami ataskaitoje.

EUMC tiki, kad integracija yra dvišalis procesas. Daug Europos musulmonų pripažįsta, kad jie turi labiau stengtis tapti plačiosios visuomenės dalimi. Europos politiniai vadovai taip pat turi dėti daugiau pastangų skatindami naudingą kultūrų dialogą ir veiksmingiau kovodami su rasizmu, diskriminacija ir marginalizacija. Svarbiausias uždavinys – sustiprinti Europos visuomenių sanglaudą. Tai reiškia gerbti įvairovę, puoselėti pagrindines teises ir užtikrinti lygias galimybes visiems mums.

Švietimo iniciatyvos

- ✓ Liuksemburgo Švietimo ministerija nusprendė baigiamųjų klasių mokiniams įvesti pamokų kursą apie moralę ir religijas („*instruction religieuse et morale*“), kurio metu didžiausias dėmesys skiriamas religijų dialogui ir aiškinamos ne krikščioniškų religijų žmogiškosios vertybės.

¹http://www.eumc.eu.int/eumc/index.php?fuseaction=content.dsp_cat_content&catid=3ef0500f9e0c5&contentid=3ef0546396bb5

Tikėjimų tarpusavio dialogas

- ✓ Vokietijoje buvo įsteigti keli „Islamo forumai“, kurių tikslas labai aiškus – sumažinti išankstinį nusistatymą ir parodyti, kad nereikia bijoti musulmonų visuomenės, be to, paskatinti visuomenės daugumos ir musulmonų organizacijų atstovų diskusijas. Šie forumai neturi oficialaus statuso ir juos inicijavo viena NVO.
- ✓ JK musulmonų, žydų ir krikščionių tikėjimo lyderiai sukūrė Trijų tikėjimų forumą, kuris organizuoja konferencijas, seminarus ir susitikimus su nacionaliniais ir vietos politikais.

Savivaldybių iniciatyvos

- ✓ Roterdamo miesto savivaldybė teikia subsidijas SPIOR – islamo organizacijų platformai. 1990 m. įkurta platforma remia musulmonų interesus mieste ir atstovauja 42 organizacijoms, kurios apima 8 etninių bendruomenių, moterų ir jaunimo organizacijas. Pagrindinis uždavinys netolimoje praeityje buvo skatinti geresnį musulmonų ir kitą tikėjimą išpažįstančių žmonių tarpusavio supratimą. 2005 m. vasario – balandžio mėnesiais Roterdamo taryba organizavo devynis „Islamo debatus“. Šių debatų metu buvo aptarta daugybė su islamu susijusių klausimų: nuo naujų mečečių minaretų aukščio iki padėties švietimo ir ekonomikos srityje.
- ✓ JK kai kurios vietos valdžios institucijos parengė raštiškas rekomendacijas dėl musulmonų tikėjimo mokinių dvasinio tobulėjimo, religinių ir kultūrinių poreikių tenkinimo. Vienos iš išsamiausių ir naudingiausių rekomendacijų parengtos Birmingame (Birmingham) bendradarbiaujant su Birmingamo centrine mečete. Vietos valdžios institucijos taip pat parengė geros praktikos pavyzdžius, kuriais remiasi kovodamos ir sprendamos islamofobijos problemas, ir savo politikos dokumentuose nagrinėja religinio nepakantumo ir islamofobijos problemas.

Politikos iniciatyvos

- ✓ JK Londono policijos tarnyba (MET) kartu su NVO FAIR (Kovos su rasizmu ir islamofobija forumu) ir kitomis pagrindinėmis organizacijomis parengė kampaniją „*Islamophobia – Don't Suffer in Silence*“ („Islamofobija – nekenk tylėdamas“). Tai buvo pagrindinė nacionalinė kampanija, kurią 2004 m. pradėjo MET, siekdama užkirsti kelią nusikaltimams prieš musulmonus, teikti pagalbą nuo islamofobijos nukentėjusiems aukoms ir pagerinti MET atliekamą islamofobijos stebėseną ir santykius su musulmonų bendruomene.

Kartu su šia ataskaita buvo parengta studija „**Diskriminacijos ir islamofobijos suvokimas**“, kurios pagrindą sudaro išsamūs pokalbiai su dešimties ES valstybių narių musulmonų bendruomenių nariais. Šioje studijoje išryškėjo daugelio Europos Sąjungos musulmonų nuomonės, jausmai, būgstavimai, nusivylimai, taip pat lūkesčiai.